

ANALÝZA

4. 5. 2015

Vykonávané zaměstnání často neodpovídá vzdělání a pracovním zkušenostem

Každý pátý pracující uvádí, že jeho zaměstnání neodpovídá úrovni jeho kvalifikace. Využívání je ovlivněno zejména charakterem vykonávané profese a stupněm vzdělání. Relativně často nevyužívají svoji kvalifikaci pracující se středním vzděláním s maturitou, většinou ženy.

V rámci pravidelného výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) byli v roce 2014 respondenti dotazováni, zda vykonávané zaměstnání odpovídá jejich vzdělání a pracovním zkušenostem. Každý pátý pracující respondent ve věku 15-64 let uvedl, že svoji kvalifikaci nevyužívá. Po přepočtu na demografické údaje dosáhl celkový počet osob nevyužívajících svou kvalifikaci více než jeden milión.

Nejvyšší podíl pracujících s nevyužíváním kvalifikačního potenciálu je mezi mladými ve věku do dvaceti let, kde dosahuje třiceti procent, z toho u absolventů středních škol s maturitou dokonce 43 %. Je však třeba uvést, že celkový počet pracujících v tomto věku je velmi nízký (pouze 26 tis.), protože převážná většina mladých ještě studuje na středních a vysokých školách. To se týká i skupiny 20-24letých, ve které byl podíl nevyužívajících kvalifikaci téměř shodný s nejmladší skupinou produktivního věku do dvaceti let. Nejčastěji v ní uvádějí nedostatečné využívání kvalifikace absolventi středních škol s maturitou (35 %), ale i pracující absolventi terciárního stupně vzdělání (30 %). I v této skupině však byl podíl neaktivních vysoký, pracovala z ní necelá polovina (46 % všech osob v tomto věku).

Pracující ve věku 15-64 let nevyužívající svou kvalifikaci a pracovní zkušenosti podle věkových skupin v roce 2014

Věková skupina	Pracující		
	celkem v tis.	v méně kvalifikovaném zaměstnání v tis.	podíl pracujících s nevyužitou kvalifikací k pracujícím celkem v %
Celkem 15-64 let	4862,1	1005,4	20,7
15-19 let	25,9	7,8	30,1
20-24 let	273,6	81,4	29,7
25-29 let	522,7	120,6	23,1
30-34 let	588,6	128,2	21,8
35-39 let	738,7	148,7	20,1
40-44 let	765,1	141,3	18,5
45-49 let	606,4	110,5	18,2
50-54 let	594,1	122,1	20,6
55-59 let	496,7	92,2	18,6
60-64 let	250,2	52,7	21,0

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

ANALÝZA

Celkový počet pracujících prudce stoupá ve skupině 25-29letých, kteří v převážné většině dokončili svou přípravu na povolání. Více než tři čtvrtiny respondentů v tomto věku již pracují. Podíl nevyužívajících svou kvalifikaci ve svém zaměstnání v této věkové skupině činil 23 %. Po dosažení třiceti let věku až do konce produktivního věku se tento podíl pohybuje kolem hranice dvaceti procent. Nedostatečné využití kvalifikace tedy často uvádějí i osoby s většími zkušenostmi. V celé skupině produktivního věku s výjimkou 55-59letých nevyužívají svou kvalifikaci častěji ženy.

Pracující ve věku 15-64 let nevyužívající svou kvalifikaci a pracovní zkušenosti podle pohlaví a věkových skupin v roce 2014

Věková skupina	Abs. v tis.		Podíl na počtu pracujících v %	
	muži	ženy	muži	ženy
Celkem 15-64 let	541,2	464,2	19,7	22,0
15-19 let	4,6	3,2	27,5	34,6
20-24 let	42,8	38,5	25,8	35,9
25-29 let	69,0	51,6	22,0	24,7
30-34 let	76,3	51,9	21,3	22,5
35-39 let	80,3	68,4	18,9	21,8
40-44 let	69,9	71,4	17,0	20,2
45-49 let	55,6	54,9	17,0	19,7
50-54 let	57,7	64,4	19,4	21,7
55-59 let	49,7	42,5	18,9	18,1
60-64 let	35,3	17,4	20,9	21,5

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

Zaměstnanost v naší republice se vyznačuje vysokým podílem pracujících, kteří absolvovali střední stupeň vzdělání (převážně vyučení, absolventi středních škol s maturitou). Podíl pracujících se středním stupněm vzdělání na celkové zaměstnanosti byl v České republice spolu se Slovenskem vůbec nejvyšší v rámci EU28. Nejmladší skupina pracujících do třiceti let se přitom vyznačuje i vysokým podílem absolventů terciárního stupně vzdělání.¹ Procento mladých s nejvyšším formálním vzděláním se bude sice dále zvyšovat, ale vzhledem k demografickému vývoji jsou tyto ročníky početně podstatně slabší než starší ročníky v produktivním věku.

Nejnižší podíl nevyužívajících svou kvalifikaci nebo pracovní zkušenosti logicky uvádí skupina pracujících se základním vzděláním (12 %). Jejich počet je navíc velmi nízký (pouze 24 tis. osob). Jinak je tomu u vyšších stupňů formálního vzdělání. V minulém roce pracovalo v národním hospodářství 1 110 tis. vysokoškoláků a absolventů vyšších odborných škol (VOŠ).

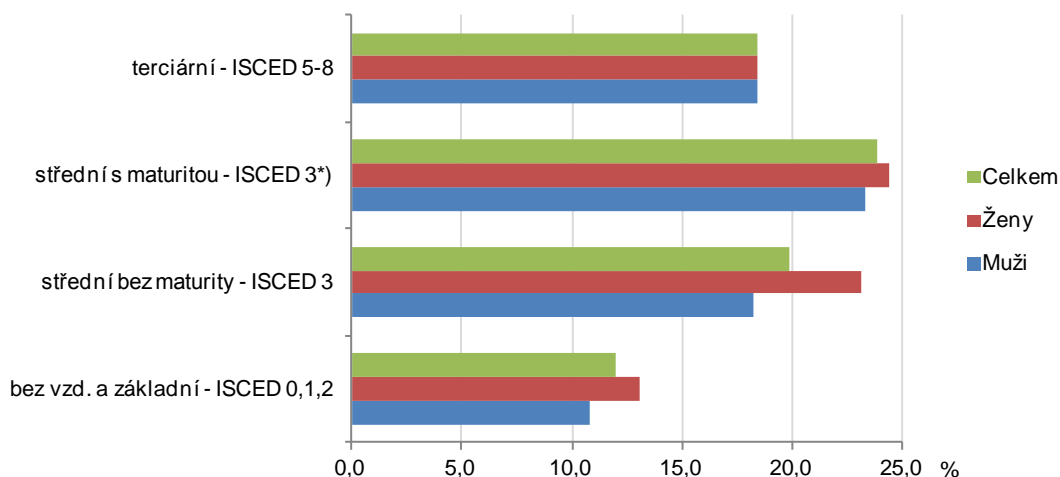
¹ Podle klasifikace CZ-ISCED 2011 patří do tohoto stupně i absolventi VOŠ.

ANALÝZA

Počet osob s terciárním vzděláním, nevyužívajících kvalifikaci, byl o něco vyšší než 200 tis. To je 18,4 % všech pracujících s touto úrovní formálního vzdělání.

Podíl nevyužívajících své vzdělání dosahuje dvaceti procent ve skupině absolventů středního stupně bez maturity, v našich podmínkách převážně vyučených. Vůbec nejvyšší podíl nespokojených s využíváním své kvalifikace je ve skupině středoškoláků s maturitou, kde tento problém uvedl téměř každý čtvrtý respondent. Ve všech skupinách opět převažuje podíl nespokojených žen nad muži. Markantní je to zejména na středním stupni bez maturity. Lze konstatovat, že vyučení muži podstatně lépe uplatňují svou kvalifikaci než vyučené ženy a výrazně více než pracující muži a ženy s maturitou. Pouze na úrovni terciárního vzdělání je tento podíl vyrovnaný.

Pracující ve věku 15-64 let nevyužívající svoji kvalifikaci a pracovní zkušenosti podle pohlaví a stupně vzdělání v roce 2014

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

*) Programy stupně 4 klasifikace ISCED 2011 neposkytují v ČR stupeň vzdělání, proto nejsou ve VŠPS zastoupeny.

Výsledky šetření ukazují, že rozdíly ve spokojenosti s využíváním kvalifikace podle stupně formálního vzdělání přetrvávají ve všech skupinách produktivního věku. Pokud vezmeme v úvahu věk respondentů 25 a více, kdy již je formální vzdělávání převážně ukončeno, se s rostoucím věkem podíl nespokojených příliš nemění ani ve skupině absolventů středního stupně, ani u vysokoškoláků (vč. VOŠ). Zřejmý je nárůst nespokojenosti respondentů se základním vzděláním, který kulminuje v nejstarší produktivní skupině 60-64letých, ale podíl nespokojených je mezi nimi nižší než ve skupinách pracovníků s vyšším vzděláním.

Na využívání kvalifikace má vliv zvolený obor studia či učení. V následujícím přehledu je uveden počet a podíl osob nevyužívajících svou kvalifikaci podle oborů vzdělání v rámci

ANALÝZA

středního a terciárního stupně formálního vzdělání. Pokud jde o absolventy středních škol bez maturity, daleko nejvíce bylo nespokojených ve skupině technika, výroba a stavebnictví, přitom ale v relativním vyjádření byl podíl těchto nespokojených nižší než v jiných oborech vyučení.

Ve vůbec nejčetnější skupině pracujících s maturitou se podíl nespokojených s využíváním svého potenciálu pohybuje ve většině oborů vzdělání v intervalu 22-25 %. Nedostatečně využívají svou kvalifikaci absolventi středních škol zaměřených na zemědělské obory, nižší využívání kvalifikace uvádějí i pracovníci zařazení v oborech obchodu a práva. Výjimkou je skupina absolventů oboru zdraví a sociální péče, kde je spokojenost zřetelně vyšší než u absolventů jiného oboru. Jedná se převážně o zdravotní sestry s maturitou.

Ve skupině absolventů vysokých škol a VOŠ je nejpříznivější situace v oblasti vzdělávání a výchova, kde podíl nevyužívajících dosahuje pouze 15 %. Obdobná situace je i u absolventů oborů zdraví a sociální péče (lékaři, stále častěji i zdravotní sestry) a ve službách. Vyšší podíl nespokojených je opět zejména mezi vysokoškoláky, kteří vystudovali obory náležející do zemědělství a veterinářství.

Pracující ve věku 15-64 let nevyužívající svou kvalifikaci a pracovní zkušenosti podle stupně a oboru formálního vzdělání v roce 2014

	Stupeň formálního vzdělání			Stupeň formálního vzdělání		
	abs. v tis.			v %		
	střední bez maturity ISCED 3 (vč. vyučených)	střední s maturitou ISCED 3 ¹⁾	terciární ISCED 5-8	střední bez maturity ISCED 3 (vč. vyučených)	střední s maturitou ISCED 3 ¹⁾	terciární ISCED 5-8
Celkem 15-64 let	344,3	433,2	204,1	19,9	23,8	18,4
Obory vzdělání z toho:						
1-Vzdělávání a výchova	-	8,4	25,2	-	22,2	15,2
2-Humanitní vědy a umění	5,3	10,7	13,2	34,3	22,2	19,8
3-Spol. vědy, obchod a právo	38,4	114,5	60,7	19,3	26,6	19,9
4-Přírodní vědy	-	6,7	22,6	-	24,9	20,9
5-Technika, výroba a stavebnictví	233,7	149,3	36,2	19,1	22,6	17,0
6-Zemědělství a veterinářství	14,7	30,4	14,8	22,4	28,5	26,8
7-Zdraví a sociální péče	-	25,9	23,3	-	17,6	16,0
8-Služby	49,6	45,3	8,3	23,1	24,8	16,6

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

¹⁾ Programy stupně 4 klasifikace ISCED 2011 neposkytují v ČR stupeň vzdělání, proto nejsou ve VŠPS zastoupeny.

Využívání kvalifikačních předpokladů se značně liší podle druhu hlavního zaměstnání. Své odborné předpoklady nejčastěji využívají řídicí pracovníci (hlavní třída 1 CZ-ISCO) a pracující

ANALÝZA

ve skupině specialistů (hlavní třída 2). Relativně vyšší spokojenost s uplatněním své kvalifikace uvádějí i techničtí a odborní pracovníci (hlavní třída 3) a velká skupina řemeslníků a opravářů. To potvrzuje údaje o nadprůměrné spokojenosti s využitím kvalifikace hlavně vyučených mužů. Naopak vůbec nejméně je využívána kvalifikace pracovníků ve skupině pomocných a nekvalifikovaných činností, kde podíl nespokojených dosahuje téměř polovinu všech pracujících v této hlavní třídě. Svoje vzdělání a pracovní zkušenosti nevyužívá více než čtvrtina kvalifikovaných pracovníků v zemědělství. Obdobně nízké využití kvalifikace uvádějí i respondenti ve velké hlavní třídě pracovníci ve službách a prodeji a pracovníci obsluhy strojů a zařízení.

Pracující ve věku 15-64 let nevyužívající svou kvalifikaci a pracovní zkušenosti podle pohlaví a klasifikace současného zaměstnání v roce 2014

Pracovní zařazení podle hlavních tříd CZ-ISCO		Abs. v tis.			Podíl na počtu pracujících v hl. třídě v %		
		celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Celkem 15-64 let		1005,4	541,2	464,2	20,7	19,7	22,0
CZ-ISCO	hl. třída						
z toho:							
Zákonodárci a řídící pracovníci	1	30,3	23,7	6,5	11,7	13,2	8,4
Specialisté	2	99,0	44,5	54,5	13,7	14,1	13,3
Techničtí a odborní pracovníci	3	132,0	75,3	56,7	15,8	15,7	16,0
Úředníci	4	87,0	21,8	65,2	19,1	21,6	18,5
Pracovníci ve službách a prodeji	5	196,3	71,6	124,7	26,5	27,0	26,2
Kvalifikovaní dělníci v zemědělství	6	18,3	11,8	6,5	26,7	26,0	28,0
Řemeslníci a opraváři	7	152,1	130,7	21,4	17,9	17,3	22,8
Obsluha strojů a zařízení, montéři	8	172,9	119,4	53,5	26,1	24,0	32,8
Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	9	115,2	40,4	74,8	45,0	42,5	46,4

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

Nevyužívání kvalifikace se přitom netýká jen zaměstnanců (21,2 %), ale je to problém i značné části podnikajících osob (18,3 %). Vůbec nejvyšší podíl nevyužívajících své kvalifikační předpoklady je mezi respondenty v postavení pomáhajícího rodinného příslušníka (26,4 %). Relativně dobrému využívání kvalifikace v hlavní třídě řídicích pracovníků odpovídá i nízký podíl nevyužívajících kvalifikaci ve skupině podnikatelů se zaměstnanci (necelých 14 %). Jiná situace je ve skupině podnikatelů bez zaměstnanců (19,1 %), kde charakter jejich pracovní činnosti je srovnatelný s činností velké části zaměstnanců. Podíl podnikatelů na celkové zaměstnanosti je přitom v naší republice jeden z nejvyšších v celé EU, svou kvalifikaci nevyužívá téměř 160 tis. osob v tomto postavení.

Velké rozdíly jsou ve využití vzdělání a pracovních zkušeností podle odvětví národního hospodářství. V sektorech činnosti domácností a administrativní a podpůrné činnosti je nespokojena s využitím své kvalifikace více než třetina všech pracujících v odvětví. Absolutně

ANALÝZA

nejvíce nespokojených je ve dvou největších sekcích, a to ve zpracovatelském průmyslu a v obchodu. Podíl pracujících s nevyužitou kvalifikací je v těchto sekcích také nadprůměrný. Relativně nízký podíl nespokojených je v sekci profesní a vědecké činnosti, ve zdravotnictví a školství a ve veřejné správě. To jsou odvětví, která se vyznačují velkým podílem pracujících s terciárním vzděláním. Ukazuje se tak, že s výjimkou nejmladší skupiny produktivního věku je rozhodující pro uplatnění odborných předpokladů vedle dosaženého stupně vzdělání i obor studia a zejména charakter vykonávané pracovní činnosti.

Pracující ve věku 15-64 let nevyužívající svoji kvalifikaci a pracovní zkušenosti podle pohlaví a vybraných odvětvových sekcí v roce 2014

Pracovní zařazení podle odvětví CZ-NACE		Abs. v tis.			Podíl na počtu pracujících v odvětví v %		
		celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Celkem 15-64 let		1005,4	541,2	464,2	20,7	19,7	22,0
CZ-NACE	sekce						
z toho odvětví:							
Zemědělství, lesnictví a rybnářství	A	37,7	27,1	10,6	25,2	24,9	25,9
Zpracovatelský průmysl	C	281,9	167,6	114,2	21,8	19,6	26,0
Stavebnictví	F	78,7	70,6	8,1	19,6	18,9	30,1
Velkoobchod a maloob.; opr. mot. vozidel	G	131,6	56,3	75,3	22,4	20,6	23,9
Doprava a skladování	H	60,3	42,4	17,8	20,2	19,8	21,0
Ubytování, stravování a pohostinství	I	53,6	18,4	35,2	27,5	22,5	31,1
Informační a komunikační činnosti	J	26,8	17,2	9,6	19,6	17,2	26,1
Peněžnictví a pojišťovnictví	K	20,2	8,1	12,1	17,2	15,3	18,8
Profesní, vědecké a technické činnosti	M	31,3	13,8	17,5	14,3	12,5	16,0
Administrativní a podpůrné činnosti	N	43,4	25,4	18,0	35,6	37,9	32,7
Veřejná správa a obrana; pov. soc. zabezp.	O	49,7	28,4	21,2	15,9	17,8	13,9
Vzdělávání	P	48,5	7,6	40,9	15,7	11,7	16,8
Zdravotní a sociální péče	Q	54,2	10,4	43,8	16,0	14,5	16,5
Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	R	19,0	8,8	10,2	26,8	26,7	26,8
Činnosti domácností	T	10,8	2,9	7,9	37,0	56,5	32,8

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

Struktura pracovních příležitostí se v jednotlivých regionech liší, a to se promítá do využití kvalifikačních předpokladů pracujících. Nejčastěji nevyužívali své znalosti a zkušenosti pracující v Olomouckém kraji (přes 28 %), v kraji Karlovarském (25 %) a v Pardubickém kraji (24 %). Naopak relativně dobrá situace je v Moravskoslezském kraji (necelých 15 %) a v Plzeňském kraji (17 %). Zajímavá situace je v Praze, kde podíl nevyužívajících svou kvalifikaci je vyšší než republikový průměr (přes 23 % proti necelým 21 % v ČR).

V hlavním městě bydlí více než 22 % všech pracujících s terciárním vzděláním a obvyklým bydlištěm na území České republiky. Když přihlídneme k saldu dojížděky za prací, přibližuje se

ANALÝZA

podíl osob s terciárním vzděláním, které pracují na území Prahy, dokonce k 28 % všech pracujících s tímto stupněm formálního vzdělání v republice. Přes velký rozsah a rozmanitost pracovních příležitostí je však na rozdíl od většiny jiných krajů v Praze podíl pracujících s nejvyšším formálním vzděláním, kteří nevyužívají svou kvalifikaci vyšší. To negativně ovlivňuje i celkový podíl osob nevyužívajících své vzdělání v hlavním městě (počet pracujících s terciárním stupněm vzdělání je v Praze dva a půl krát vyšší než počet pracujících se středním vzděláním bez maturity).

Porovnání nevyužívání kvalifikace v ČR a v hl. m. Praha podle stupně formálního vzdělání v roce 2014 v %

Území	Celkem	Stupeň formálního vzdělání		
		střední bez maturity ISCED 3 (vč. vyučených)	střední s maturitou ISCED 3 ¹⁾	terciární ISCED 5-8
ČR	20,7	19,9	23,8	18,4
kraj hl. m. Praha	23,3	22,7	23,9	23,2

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

¹⁾ Programy stupně 4 klasifikace ISCED 2011 neposkytují v ČR stupeň vzdělání, proto nejsou ve VŠPS zastoupeny.

* * *

Celkovou zaměstnanost v rozhodující míře ovlivňuje počet pracujících ve věku od 25 do 60 let. Míra zaměstnanosti v tomto věku je u nás po Švédsku a Německu třetí nejvyšší v celé EU28, u mužů dokonce vůbec nejvyšší (údaj za rok 2013). Pracovní uplatnění mužů a žen této věkové kategorie má zásadní vliv na sociálně ekonomickou situaci jak respondentů a jejich rodin, tak celé společnosti.

Z výsledků šetření je patrné, že nejčastěji uvádějí nespokojenost s využíváním své kvalifikace a pracovních zkušeností středoškoláci s maturitou, většinou ženy. Podíl středoškoláků s maturitou i bez maturity na celkové zaměstnanosti dosahuje 73 %, a to je společně se Slovenskem vůbec nejvíce v celé EU28. Přitom podíl středoškoláků na celkovém počtu pracujících nevyužívajících svou kvalifikaci přesahuje dokonce 77 %. Je nesporné, že nespokojenost s využíváním kvalifikace souvisí s finančním ohodnocením. Vzhledem k tomu, že absolventi středního stupně co do četnosti pracujících dominují od mladšího produktivního věku, budou také po dlouhá léta podstatně ovlivňovat celkovou situaci na trhu práce. Zároveň se ukazuje, že vznikají problémy s kvalifikačním uplatněním i absolventů terciárního stupně vzdělání, jak je patrné z údajů za Prahu.

Autor

Marta Petráňová, Bohuslav Mejstřík

Oddělení pracovních sil, migrace a rovných příležitostí, ČSÚ

Tel.: +420 274 054 357; +420 274 052 203

E-mail: marta.petranova@czso.cz; bohuslav.mejstrik@czso.cz

Oddělení informačních služeb – ústředí

Informace o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další najdete na stránkách

Českého statistického úřadu: www.czso.cz | tel.: 274 052 304, 274 052 425, e-mail: infoservis@czso.cz